

*Я. В. ЛИТВИНЕНКО, канд. екон. наук, проф.
(Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ)*

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

Наукові праці МАУП, 2003, вип. 8, с. 32–34

У сучасних умовах розвитку ринкових відносин в Україні особлива увага з боку держави приділяється розвитку підприємництва та малого бізнесу. Відповідно до цього прийнято Закон України “Про державну підтримку малого підприємництва” від 19 жовтня 2000 р. № 2063-III, що визначає основні напрями розвитку малого бізнесу в державі. На його розвиток спрямовані також Указ Президента України “Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб’єктів малого підприємництва” від 3 липня 1998 р. № 727/98, окремі постанови Кабінету Міністрів України, інших міністерств і відомств.

Підприємства малого бізнесу по суті є суб’єктами ринкової інфраструктури, які самостійно здійснюють виробничу, торговельну й інші види діяльності і при цьому можуть розраховувати тільки на власні можливості. Головним джерелом отримання фінансових коштів цих підприємств є грошові засоби, отримані від реалізації виробленої продукції, виконання робіт або надання послуг. У сучасних умовах розвитку банківської та кредитної системи України отримання кредитів і позик стає проблематичним і саме тому підприємство повинно розраховувати тільки на власні можливості.

Ефективність діяльності підприємства малого бізнесу залежить насамперед від прибутку, який воно може отримати від своєї діяльності. У цьому зв’язку дуже важливою стає проблема максимізації отриманих валових доходів при мінімізації валових витрат. Особливе значення при цьому має

структура витрат, однією зі складових якої є податкові платежі, які фізичні та юридичні особи повинні сплачувати у державний та місцевий бюджети. Отже, перехід на спрощену систему оподаткування підприємств малого бізнесу має дуже велике значення.

Згідно з Указом Президента України № 727/98 від 3 липня 1998 р. платники єдиного податку поділяються на фізичних та юридичних осіб, для яких встановлюються різні обмеження щодо чисельності працівників та обсягів діяльності. Так, для фізичних осіб, які не утворюють юридичної особи, чисельність працівників на підприємстві, з якими укладаються угоди протягом року, не повинна перевищувати 10 осіб, а загальна річна виручка від реалізації продукції (робіт, послуг) — перевищувати 500 тис. грн. Для юридичних осіб загальний обсяг виручки від реалізації не повинен перевищувати 1 млн грн, а середньооблікова чисельність працівників — перевищувати 50 осіб.

Для переходу фізичної особи до сплати єдиного податку вона повинна отримати свідоцтво платника єдиного податку за місцем її державної реєстрації. Ставки єдиного податку встановлюються місцевими органами влади і перебувають у межах від 20 грн (мінімальний розмір) до 200 грн (максимальний розмір). Розмір ставки залежить від виду діяльності, зацікавленості органів місцевої влади в її розвитку, стану інфраструктури підприємства тощо. Якщо на малому підприємстві платником єдиного податку є фізична особа без утворення юридичної особи і на ньому працює

понад 10 працівників, то в цьому разі ставка єдиного податку збільшується на 50 % на кожну додатково працюючу особу. Особливість цього податку полягає в тому, що коли таке мале підприємство здійснює кілька видів діяльності, то свідоцтво видається одне із загальним єдиним податком у розмірі, що не перевищує встановленої суми. Єдиний податок сплачується щомісяця до 20 числа наступного місяця на рахунок Державного Казначейства України.

Якщо платником податку є юридична особа, то розмір ставки податку має право вибирати він сам:

- 6 % суми виручки від реалізації продукції (товарів, послуг) без урахування акцизного збору в разі сплати податку на додану вартість (ПДВ);
- 10 % суми виручки від реалізації продукції (товарів, послуг) без урахування акцизного збору в разі включення ПДВ до складу єдиного податку.

Цей податок також повинен бути сплачений до 20 числа наступного місяця на рахунок Державного Казначейства України.

Діюча нині в Україні спрощена система оподаткування має позитивні риси, які суттєво відрізняють її від звичайної системи оподаткування. Наведемо основні з них.

1. Підприємство малого бізнесу (чи то фізична, чи юридична особа) має можливість вибирати таку систему сплати податку, яка найбільшою мірою задовольняє його.

2. При сплаті єдиного податку його платник звільняється від сплати інших 13 податків та обов'язкових платежів і зборів, що загалом зменшує загальну суму податкових платежів і дає можливість зменшити валові витрати.

3. Зменшення валових витрат дає змогу отримати більший розмір валового прибутку, а за умови, що платник при цій системі не сплачує податку на прибуток, він, по суті, стає для нього чистим, тобто використовується для розподілу за самостійно визначеними напрямками.

4. Фізичні особи — платники єдиного податку можуть не застосовувати електронні контрольно-касові апарати для здійснення розрахунків зі споживачами.

5. Перехід на сплату єдиного податку дає можливість платнику доволі точно розрахувати суму податкових платежів, визначити розмір отриманого доходу і визначити економічну стратегію на майбутнє.

6. Для отримання свідоцтва про перехід на сплату єдиного податку існує одна з основних умов — попередня сплата всіх раніше встановлених податкових платежів за попередній звітний період, тобто зменшення кількості боргів з опла-

ти податкових платежів різними підприємцями і зменшення загальної заборгованості перед бюджетом.

Проте при всіх позитивних рисах діюча спрощена система оподаткування підприємств малого бізнесу має й педоліки:

1. Ставки оподаткування як єдиного податку хоча й мають межі, але визначення остаточного розміру має суб'єктивний характер і здійснюється місцевими органами влади. Як свідчать дослідження, з урахуванням того, що ці платежі є фінансовим джерелом місцевих органів влади, то й ставки встановлюються на рівні максимальної межі.

2. Відповідне свідоцтво на єдиний податок видається на один рік. При цьому вартість податку платник повинен сплачувати постійно, незважаючи на те що в окремі періоди року він може не працювати з об'єктивних причин (через хворобу, відпустку тощо) і, отже, не отримувати доходу.

Більшість підприємств малого бізнесу утворюються у сфері торгівлі та побутового обслуговування населення. Для цих суб'єктів існує така приваблива система оподаткування, як торговельний патент і спеціальний торговельний патент. Законодавчою базою при цьому є Закон України "Про патентування деяких видів підприємницької діяльності" від 23 березня 1996 р. № 98/96-ВР. Цей Закон визначає платників торговельного та спеціального торговельного патенту і обмеження, які вони мають.

Вартість торговельного патенту визначається місцевими органами самоврядування за один календарний місяць і залежить від місцезнаходження пункту продажу товарів та асортиментного переліку товарів. Так, для Києва та обласних центрів його вартість становить 60–320 грн, для території міста Севастополя та міст обласного підпорядкування — від 30 до 160 грн, для територій інших населених пунктів — до 80 грн. Такі самі ставки цього податку встановлені для підприємницької діяльності підприємств побутового обслуговування населення.

При сплаті торговельного патенту існують певні особливості. На відміну від єдиного податку оплата здійснюється авансово до 15 числа місяця, який передую звітному. Термін дії торговельного патенту — один рік.

Перелічимо позитивні риси цього податку.

1. Торговельний патент можна придбати і на короткий строк — від одного до 15 днів. При цьому вартість його встановлюється в фіксованому розмірі — 10 грн за один день.

2. Чинним законодавством визначаються окремі види реалізації виробів (насамперед первинного

споживання — хліб, борошно, сіль та ін.), які можуть здійснюватись без придбання торговельного патенту.

Крім того, законодавством передбачається можливість придбання спеціального торговельного патенту, вартість якого визначається місцевими органами самоврядування і не обмежується. Суб'єкт підприємницької діяльності, який придбав цей патент, звільняється від сплати 10 інших податкових платежів.

Проте діюча система сплати єдиного податку для підприємств малого бізнесу так само має недоліки.

1. Визначення ставки спеціального торговельного патенту в кінцевому розмірі має суб'єктивний характер і здійснюється місцевими органами влади.

2. Згідно з чинним законодавством цей патент не має кількісних обмежень ставок і може бути надто великим для підприємства.

3. В окремих випадках, коли суб'єкт підприємницької діяльності отримав цей патент і здійснює операції з імпорту або пересилає товари на митну територію України для їх використання або споживання, він повинен сплачувати ПДВ.

4. Також не звільняються від сплати податку на прибуток доходи, отримані у вигляді дивідендів, відсотків, роялті і доходів від фрахту транспортних засобів.

5. Суб'єкти підприємницької діяльності, які отримали цей патент, повинні застосовувати електронні контрольно-касові апарати.

Проте загалом слід визнати, що реформування системи оподаткування, і пасамперед малого бізнесу, в Україні має позитивні наслідки, сприяє розвитку цієї сфери діяльності за рахунок збільшення прибутковості підприємств, підвищення матеріального добробуту власників підприємств та розширення сфери їх діяльності.

Література

1. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про фінансовий сільськогосподарський податок»» від 3 березня 1999 р. // Уряд. кур'єр. — 1999. — 30 берез.

2. Указ Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» № 746/99 від 28 червня 1999 р. // Уряд. кур'єр. — 1999. — 13 лип.